

Kunskapsbaserad missbruks- och beroendevård i Kalmar län

Länsstyrelsen
Kalmar län

Kunskapsbaserad missbruks- och beroendevård i Kalmar län

Länsstyrelsens meddelandeserie 2009:12

ISSN: 0348

Copyright: Länsstyrelsen Kalmar län

Författare: Alexandra Engelholm, Stig Lindahl

Grafisk form: Alexander Eriksson

Tryck: Högskolans tryckeri i Kalmar

Omslagsbild: Komposition, Länsstyrelsen Kalmar län,

Foto: Anders Johansson

Innehållsförteckning

1. Uppdraget	3
2. Bakgrund	3
3. Metod	3
4. Resultat	4
4.1 Kartläggning av resurser för kunskapsbaserad vård.....	4
4.2 Intervjuer med chefer och handläggare av missbruksärenden.....	5
5. Länsstyrelsens bedömning och analys.....	8

1. Uppdraget

Länsstyrelsen i Kalmar län har regeringens uppdrag att genomföra tillsyn av länets missbrukarvård. Som en del av detta uppdrag har Länsstyrelsen genomfört en kartläggning av de resurser som finns för implementering av Socialstyrelsens riktlinjer för missbruks- och beroendevården. Regeringen har givit Länsstyrelserna uppdraget att ”verka för att kommunerna planerar för de resurser som de behöver för att åstadkomma en kunskapsbaserad vård”. Uppdraget är en del i ett större regeringsuppdrag med syfte att öka tillsynen av den missbruks- och beroendevård som bedrivs i landet och ytterst att förbättra missbrukarvårdens kvalitet.

2. Bakgrund

Sedan 2002 har Socialstyrelsen aktivt arbetat med att ta fram riktlinjer för missbruks- och beroendevården. Riktlinjerna gäller både medicinska och sociala insatser som ges inom kommunernas socialtjänst och landstingens beroendevård. De nationella riktlinjerna sammanfattar Socialstyrelsens kunskaper om de metoder och tekniker som används i vården av personer med missbruk och/eller beroende. Riktlinjerna färdigställdes år 2007.

Ett arbete med att implementera de evidensbaserade metoderna pågår i landet. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har fått ett särskilt uppdrag och statliga medel att genomföra en implementering av riktlinjerna. I Kalmar län pågår en länsövergripande projekt.

Regeringen vill veta hur detta arbete fortskrider och har därför gett Länsstyrelserna detta uppdrag. Inriktningen är att förbättra missbruks- och beroendevårdens kvalitet genom att vetenskapligt evidensbaserade metoder används i större utsträckning. Nyckelfrågan i denna kartläggning är för socialtjänsten följande:

Hur planerar kommunerna för tillskapande av de resurser de behöver för att åstadkomma en kunskapsbaserad vård i enlighet med Socialstyrelsens riktlinjer för missbruks- och beroendevården?

3. Metod

En nationell kartläggningsmall med åtta frågor om hur kommunerna planerar för de resurser som behövs för en kunskapsbaserad vård i enlighet med Socialstyrelsens riktlinjer har används. Mallen är utarbetad av Länsstyrelsernas gemensamma arbetsgrupp för missbruksuppdraget. Frågorna i mallen ställdes i samband med att kommunernas chefer för missbruksvården och handläggare av missbruksärenden besökte Länsstyrelsen. Vidare har Länsstyrelsen egen kunskap om implementeringen i länet.

4. Resultat

Nedan redovisas i sammanställning svar på frågorna som ingår i kartläggningsmallen. Därefter redovisas kommunvis svar på vissa följdfrågor som ställdes i samband med besök av kommunernas chefer och handläggare i missbruksärenden.

4.1 Kartläggning av resurser för kunskapsbaserad vård

Frågor och svar med utgångspunkt från mall redovisas i nedanstående tabell. I Kalmar län finns 12 kommuner. Samtliga kommuner har svarat.

Fråga	Svar	Kommentar
Känner nämnden, avdelningen, verksamheten till att det finns riktlinjer?	Samtliga 12 kommuner svarar ja på frågan.	Riktlinjerna har i flera fall varit uppe för information i nämnder m.m.
Känner nämnden, avdelningen, verksamheten till innehållet i riktlinjerna?	Samtliga 12 kommuner svarar ja på frågan.	Nivån på aktiviteterna varierar. Exempel är "ha läst", studiecirkelar samt studiedag med huvudförfattaren har genomförts.
Finns beslut om implementering?	Sju kommuner svarar ja och fem kommuner svarar nej.	
Om ja, hur ser det ut?	Ställningstagande till att delta i SKL:s projekt har i flera kommuner behandlats i nämnd.	
Om nej – varför inte?	En kommun har valt att inte delta i SKL:s projekt.	Implementering sker på annat sätt i denna kommun.
Hur implementeras riktlinjerna i verksamheten?	Åtta kommuner hänvisar till SKL:s projekt. Två kommuner har tillsatt arbetsgrupper. Två svarar ej.	Processen med att implementera riktlinjerna har nyligen påbörjats.
Finns tillsatta resurser?	Sex kommuner svarar ja och hänvisar till SKL:s projekt. Sex kommuner svarar nej och refererar till kommunens egen budget.	En gemensam processledare har utsetts för länet.
Framtida planering?	Två kommuner svarar att det inte finns planer än. Två kommuner hänvisar till FOU-enheten FOKUS. Åtta kommuner svarar ej på frågan.	Det länsövergripande arbetet har nyligen påbörjats.

4.2 Intervjuer med chefer och handläggare av missbruksärenden

I samband med att chefer och handläggare besökte Länsstyrelsen för intervju angående handläggning och dokumentation ställdes frågor dels utifrån ovanstående frågemall dels följdfrågor om kunskapsutvecklingen i stort. Nedan redovisas de avsnitt om kommunernas kunskapsutveckling som framgår av Länsstyrelsens tillsynsbeslut.

Borgholms kommun:

Kompetensutveckling

Personalen har nyligen genomgått utbildning i systemteori och har regelbunden handledning. Personalen har kompetens att utföra bedömningar enligt ASI. Utöver detta deltar personalen i lämpliga kortare utbildningar för att hålla sig informerade om nya evidensbaserade metoder och arbetssätt inom missbrukarvården.

Borgholms socialtjänst vill delta i SKL:s arbete i Kalmar län med implementering av de nationella riktlinjerna (se nedan). Om socialtjänsten får denna möjlighet är ännu inte klart.

Emmaboda kommun

Planering för resurser för kunskapsbaserad vård

Socialtjänsten i Emmaboda känner till att det finns nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevården samt är medveten om innehållet i dessa. Emmaboda kommun har tillsammans med övriga kommuner i länet samt landstinget fått medel av Sveriges kommuner och Landsting (SKL) för att inrätta en gemensam tidsbegränsad samordningstjänst för implementeringen av de nya riktlinjerna i Kalmar län.

Hultsfreds kommun

Kompetensutveckling

Inom behandlingsgruppen är målet att kunna erbjuda öppenvård genom 12-stegsmodellen i egen regi. En av behandlarna genomgår för närvarande utbildning för detta. All personal inom IFO i Hultsfred har en tredagarsutbildning i *Motivational Interviewing* (MI). De socialsekreterare som gör individuella utredningar har utbildning i ASI. Hultsfreds socialtjänst deltar i SKL:s arbete i Kalmar län med implementering av de nationella riktlinjerna.

Högsby kommun

Kompetensutveckling

Socialtjänsten har ingen särskild plan för kompetensutveckling. Närmast är målet att implementera Socialstyrelsens riktlinjer för missbruks- och beroendevården. Kommunen deltar i ett länsövergripande projekt som har till syfte att hjälpa kommunerna att införa riktlinjerna. Projektet finansieras av Sveriges Kommuner och Landsting, som fått medel från staten.

Kommunen genomför viss internutbildning i 12-stegsmodellen med stöd av extern konsult. I övrigt finns inga utbildningsinsatser planerade.

Kalmar kommun

Kompetensutveckling

Socialtjänsten deltar i det länsövergripande projektet med att implementera Socialstyrelsens nationella riktlinjer för missbrukare. Projektet har tillkommit på initiativ av SKL, som har ett statligt uppdrag och statliga medel för att utveckla missbrukarvården med evidensbaserade metoder. Personalen som arbetar med handläggning och genomför utredningar inom missbrukarvården är samliga välutbildade. Socialtjänsten deltar aktivt i FoU-enheten Fokus utvecklingsarbete för missbrukare ” Mötesplats – missbruk”.

Mönsterås kommun

Kompetensutveckling

Vuxengruppen deltar i FoU-enheten Fokus ”Mötesplats – missbruk”. I gruppen är målet att utveckla socialtjänstens metoder och insatser med stöd av evidensbaserade metoder. Vidare deltar socialtjänsten i Mönsterås i det länsövergripande projektet med att implementera Socialstyrelsens nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård. Vidare har Beroendecentrum i Kalmar genomfört en utbildning under två dagar. Den av socialnämnden anlitate drogterapeuten ger också viss utbildning för personalen. Tre har genomfört utbildning i Motivational Interviewing (MI). I yttrande över Länsstyrelsens beslutsunderlag framhåller IFO-chefen att medlen för utbildning och extern handledning har varit begränsade under 2009. Under 2010 kommer budgeten att avsevärt förstärkas vad gäller utbildning, och medel för handledning kommer att avsättas särskilt.

Mörbylånga kommun

Kompetensutveckling

Socialtjänsten i Mörbylånga känner till att det finns nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevården. Innehållet är känt för chefer och övrig personal som ger stöd till missbrukare och delvis för socialnämnden. Inom länet skall i samverkan med övriga kommuner tillsättas en samordningstjänst under hösten 2009 för implementering av riktlinjerna i kommunerna. Medel till detta kommer från SKL Mörbylånga kommun har inte avsatt några särskilda medel för implementering av riktlinjerna.

Nybro kommun

Kompetensutveckling

Socialtjänsten deltar i det länsövergripande projektet med att implementera Socialstyrelsens nationella riktlinjer för missbrukare. Projektet har tillkommit på initiativ av SKL Personalen som arbetar med handläggning och genomför utredningar inom missbrukarvården har samliga god utbildning.

Av intervjuerna framgår att socialtjänsten ständigt försöker ta del av senaste forskningsrön vad gäller vård och behandling av personer med missbruk eller beroende.

Oskarshamns kommun

Kompetensutveckling

Trots en svår ekonomisk situation för Socialnämnden i Oskarshamn har man kunnat behålla medel (5.000 kronor/handläggare) för kompetensutveckling. Detta medför att hela personalen under 2009 enligt svaren kommer att gå en tredagars utbildning i MI (Motiverande samtal), som är en evidensbaserad metod i socialt arbete med missbrukare.

Socialekreterare som handlägger missbruksärenden kommer att genomgå utbildning i LVM-lagstiftningen och dess tillämpning. Vidare förs en diskussion med Vuxenpsykiatrin om möjligheten att genomföra en utbildning i CM (Case Management) för att kunna vidareutveckla ett nödvändigt samarbete kring individer som är samsjukliga dvs. både har ett missbruk och psykisk sjukdom. Samtliga i personalen som har handläggningsuppgifter är socionomer eller har motsvarande beteendevetenskaplig utbildning. Personalomsättningen är låg.

Socialnämnden har lagt fast målet att all personal skall ha kompetens att utföra de arbetsuppgifter som de har. Enhetschefen menar att personalen har god kompetens för sina arbetsuppgifter men anser att kompetensutveckling med utgångspunkten att använda ”bästa rådande evidens” är nödvändig.

Socialtjänsten i Oskarshamn känner till att det finns nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevården. Innehållet är känt för chefer och personal i övrigt inom enheten för vuxna, och delvis för nämnden. Socialtjänsten har sedan 2005 använt ASI som utredningsmodell i missbruksärenden. All personal inom Vuxenenheten har under 2009 skall genomgå en tredagarsutbildning i den evidensbaserade metoden MI.

Inom länet har under hösten 2009 en samordningstjänst för implementering av riktlinjerna i kommunerna tillsatts. Medel till detta kommer från SKL, som fått statligt uppdrag och statliga medel att arbeta med införande av riktlinjerna.

Torsås kommun

Kompetensutveckling

Socialtjänsten i Torsås känner till att det finns nya riktlinjer för missbruks- och beroendevården. Riktlinjernas innehåll är endast delvis känt för socialtjänsten. Torsås kommun har tillsammans med övriga kommuner i länet samt landstinget beslutat att ansöka om medel hos SKL för att inrätta en gemensam tidsbegränsad samordningstjänst för implementeringen av de nya riktlinjerna. En särskild grupp från länets kommuner och landstinget har uppgiften att formulera en projektansökan. Kommunerna har haft möte med SKL. Tanken är att samordningstjänsten skall tillsättas i höst.

Vimmerby kommun

Kompetensutveckling

Socialnämnden har tagit beslut om ”utbildningsstopp” vilket medför att det inte genomförs några utbildningar för personalen. För att öka socialtjänstens kompetens behöver emellertid personalen mer utbildning, speciellt om KBT samt om bedömningsinstrumenten ASI och ADAD.

Ett arbete pågår med att utveckla missbrukarvården med utgångspunkt från Socialstyrelsens nationella riktlinjer. Socialtjänsten har bl.a. haft studiecirklar.

Enligt de intervjuade måste detta arbete fortsätta för att uppnå målet att socialtjänstens metoder skall ha ”vetenskapligt stöd”.

I yttrande från socialnämnden framgår att nämnden 2009-05-20 beslutat att socialförvaltningen skall medverka i implementeringsprocessen ”Kunskap till praktik” gällande Socialstyrelsens nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevården.

Västerviks kommun

Kompetensutveckling

Av Årsredovisningen för 2008 framgår att socialtjänsten under detta år bl.a. genomfört följande utbildningar inom missbruksområdet:

- Utbildning i ASI för viss personal.
- Utbildning i MI (motiverande samtal) för viss behandlingspersonal.
- Utbildning i ART (ett manualbaserat träningsprogram för yngre personer med aggressions- och beroendeproblematik).
- Deltagit i ungdomsarbetarkonferens.

Även under 2009 genomförs utbildningar för att höja personalens kompetens och för att öka möjligheterna att ge insatser i öppna former ”på hemmaplan”. Bl.a. nämns i intervjuerna fortsatt utbildning för fler handläggare och behandlare om det evidensbaserade bedömningsinstrumentet ASI inom missbruksvården.

5. Länsstyrelsens bedömning och analys

I Kalmar län pågår ett utvecklingsarbete med att implementera Socialstyrelsens nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevården. Arbetet bedrivs med stöd av SKL som fått statliga medel för genomförandet. En projektledare är tillsatt. Arbetet har inletts under hösten 2009 och det är ännu för tidigt att dra några slutsatser om resultatet av projektet. Av intervjuerna framgår att kommunerna känner stort engagemang för projektet.

I länet har även kommunernas FoU-enhet FOKUS en viktig uppgift för implementeringen de nya riktlinjerna. Flertalet kommuner deltar i vad som kallas ”Mötesplats – missbruk”, som är ett nätverk för länets missbruksvårdare i avsikt att utveckla kommunernas missbrukarvård med stöd av evidensbaserade metoder. FOKUS arbete är långsiktigt av största betydelse. Dess regionala arbete för att göra socialtjänstens arbete mer evidensbaserat måste få fortsatt, långsiktigt stöd.

Intervjuerna visar att den beroendeenhet (Beroendecentrum) som startade under 2008 i Kalmar med landstinget och sju kommuner i södra länet som huvudmän har stor betydelse för implementering av riktlinjerna.

Som framgår ovan har flera kommuner börjat använda ASI som bedömningsinstrument i sitt arbete för personer med missbruk och/eller beroende. Ett exempel är socialtjänsten i Oskarshamn, som sedan 2005 använt ASI i sitt utredningsarbete. Flera kommuner satsar på de evidensbaserade metoderna t.ex. *Motivational Interviewing (MI)*, *12-stegsmodellen* även i öppenvården och *Kognitiv beteendeterapi (KBT)*.

Länsstyrelsen ser det som viktigt att Socialstyrelsen genom nationellt stöd för den fortsatta utvecklingen och genom tillsyn fortsätter att stödja och granska kommunernas arbete med att implementera Socialstyrelsens riktlinjer för missbruks- och beroendevården. Även arbetet med att ta fram ledningssystem för kvalitet bör följas upp och bli föremål för fortsatt tillsyn.

Länsstyrelsen
Kalmar län

www.lansstyrelsen.se/kalmar